

คอลัมน์ “ร่วมด้วยช่วยคิด”

เดบิต แต่ไม่ทั่วถึง: เศรษฐกิจไทยในมุมมองของครัวเรือนฐานราก

ศุภณิดา รัตนบุรี และปัทมาธิรี ศิริพลานนท์
ฝ่ายเศรษฐกิจมหภาค ธนาคารแห่งประเทศไทย

หลังจากผ่านพ้นวิกฤตโควิด-19 เศรษฐกิจไทยทยอยฟื้นตัวและเดบิตต่อเนื่อง สะท้อนจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ที่ล่าสุดเดบิต 2.8% ในไตรมาส 2 ปี 2568 แต่ตัวเลขนี้อาจสวนทางกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยหรือครัวเรือนฐานราก เพราะการเดบิตดังกล่าวกระจุกตัวอยู่เฉพาะในบางกลุ่ม อาทิ ธุรกิจใหญ่ และผู้มีรายได้สูงเท่านั้น ฉะนั้นการพิจารณาถึงรายละเอียดภายใต้ตัวเลขที่เดบิตจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการออกแบบนโยบายอย่างตรงจุด

ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) มีการติดตามความเป็นอยู่ของครัวเรือนฐานรากอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2562 ได้ร่วมมือกับธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งมีลูกค้าหลักเป็นเกษตรกร ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ตลอดจนลูกจ้างที่มีรายได้น้อย ในการจัดทำดัชนีความเชื่อมั่นครัวเรือนฐานราก (Relationship Manager Sentiment Index: RMSI) ผ่านการสำรวจความคิดเห็นของผู้จัดการธนาคารทั่วประเทศ ทั้งด้านความเป็นอยู่และภาวะการเงิน นอกจากนี้ ยังได้พูดคุยกับสมาคมต่าง ๆ อาทิ สมาคมผู้ซื้รถจักรยานยนต์รับจ้างแห่งประเทศไทย และสหพันธ์ผู้ค้าหอบเร่แผงลอย เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนและครอบคลุมยิ่งขึ้น

โดยพบว่า ความเป็นอยู่ของครัวเรือนฐานรากมีแนวโน้มแย่ลง สะท้อนจากดัชนี RMSI ที่มีทิศทางลดลงตั้งแต่ปี 2566 และปัจจุบันอยู่ต่ำสุดในรอบ 3 ปี ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มเกษตรกร และผู้ประกอบอาชีพอิสระที่มีสัดส่วนกว่าครึ่งของจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด สะท้อนว่า คนส่วนใหญ่ยังมองว่าเศรษฐกิจไม่ดี แม้ตัวเลขเศรษฐกิจจะเดบิตก็ตาม โดยหากดูองค์ประกอบย่อย พบว่า ความเป็นอยู่ที่แย่ลงเป็นผลจาก 2 ปัจจัย คือ รายได้ และค่าครองชีพ

รายได้ที่ลดลง และไม่แน่นอนสูง

สำหรับปัจจัยด้านรายได้ มีความน่ากังวลในแง่ของระดับรายได้ที่ลดลง โดยครัวเรือนเกษตรกรถูกกดดันจากราคาสินค้าเกษตรที่ปรับลดลงหลายรายการ โดยเฉพาะข้าว ซึ่งเป็นสินค้าหลัก และส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่มีสัดส่วนมากกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนเกษตรกรทั้งหมด

ครัวเรือนนอกภาคเกษตรก็เผชิญกับรายได้ที่ลดลงเช่นกัน โดยจากการพูดคุยกับกลุ่มผู้ค้าหอบเร่แผงลอย พบว่า รายได้ของผู้ค้าลดลงมาก เมื่อเทียบกับก่อนโควิด-19 คาดว่าเป็นผลจาก

- 1) กำลังซื้อที่ลดลง โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานภาคอุตสาหกรรม บริการ และการค้า ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มลูกค้าหลักที่รายได้ส่วน OT ลดลง ตามการลดจำนวนชั่วโมงทำงานของหลายธุรกิจ
- 2) จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ลดลง ซึ่งส่งผลกระทบต่อยอดขายของผู้ค้ารายย่อยในพื้นที่

ท่องเที่ยวและเมืองหลัก และ 3) การแข่งขันที่รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะจากคนต่างชาติที่เข้ามาค้าขาย
หาบเร่แผงลอย

นอกเหนือจากปัญหารายได้ที่ลดลง ครัวเรือนฐานรากยังต้องเผชิญความไม่แน่นอนด้านรายได้
ที่เพิ่มขึ้นจากรูปแบบการจ้างงานที่เปลี่ยนไป โดยจากการพูดคุยกับธุรกิจหลายสาขา พบว่า
หลายรายจ้างงานและจ่ายค่าตอบแทนในลักษณะที่ยืดหยุ่นมากขึ้น อาทิ จ่ายค่าจ้างเป็นจำนวนชิ้น
แทนรายชั่วโมง หรือจ้างงานรายวันแทนรายเดือน เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการแรงงานและค่าใช้จ่าย
ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน ซึ่งรูปแบบการจ้างงานดังกล่าวทำให้ครัวเรือนฐานรากคาดการณ์
รายได้ของตนได้ยาก ส่งผลให้ต้องระมัดระวังค่าใช้จ่ายมากขึ้นเช่นกัน

ทั้งนี้ ยังมีความกังวลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสัดส่วนครัวเรือนฐานรากที่อาจเพิ่มขึ้น จากโอกาสใน
การหางานที่ยากขึ้น ส่วนหนึ่งสะท้อนจากจำนวนผู้รับสิทธิว่างงานรวมที่ยังเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นหนึ่งใน
ปัจจัยที่ส่งผลให้ครัวเรือนที่เผชิญความเปราะบางด้านรายได้มีเพิ่มขึ้นเช่นกัน

ค่าครองชีพที่สูงขึ้น

หนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของครัวเรือนฐานราก คือค่าครองชีพที่สูงขึ้น โดยแม้
อัตราเงินเฟ้อจะยังอยู่ในระดับต่ำ จากการปรับลดลงของราคาพลังงานและอาหารสด แต่สินค้าที่
จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างอาหารสดบางรายการ อาทิ เนื้อสัตว์ มีราคาปรับสูงขึ้นประมาณ
20% เทียบกับช่วงก่อนโควิด-19 นอกจากนี้ สินค้าที่ครัวเรือนใช้ประจำ อาทิ อาหารสำเร็จรูป
เครื่องประกอบอาหาร และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ มีราคาโดยเฉลี่ยสูงขึ้นเกือบ 15% เทียบกับ
ช่วงก่อนโควิด-19 ซึ่งค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นนี้ ยิ่งซ้ำเติมครัวเรือนฐานรากที่มีความเปราะบางด้านรายได้
อยู่แล้วให้มีความเป็นอยู่แออัดยิ่งขึ้น

เมื่อรายจ่ายเพิ่มขึ้นสวนทางกับรายได้ที่ลดลง การพึ่งพิงสินเชื่อจึงเป็นหนึ่งในทางออกของ
ครัวเรือนฐานราก ทั้งเพื่อใช้บรรเทาภาระค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและเป็นต้นทุนสำหรับประกอบ
อาชีพ แต่จากดัชนี RMSI ด้านภาวะการเงินสะท้อนว่าการเข้าถึงสินเชื่อในระบบของครัวเรือนฐานราก
ทำได้ยากขึ้น จากความสามารถในการชำระหนี้และการได้รับสินเชื่อที่ลดลง บางรายจึงต้องหันไป
พึ่งพิงช่องทางอื่น อาทิ นำทรัพย์สินไปจำนำ หรือขอกู้จากแหล่งเงินกู้นอกระบบ ส่งผลให้โอกาสใน
การหลุดออกจากกับดักความยากจนทำได้ยากขึ้น

ผู้เขียนเล็งเห็นว่าปัญหาความเปราะบางของครัวเรือนฐานรากที่ซ่อนอยู่ภายใต้ตัวเลข
เศรษฐกิจที่เติบโตนั้นเป็นโจทย์สำคัญ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเร่งแก้ไข โดยล่าสุด
(3 ก.ย. 68) ภาครัฐ และเอกชนร่วมมือกันขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะปัญหา
ด้านรายได้ของประชาชนและหนี้ครัวเรือน ภายใต้โครงการ Reinvent Thailand ซึ่งผู้เขียนหวังว่า
นี่จะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนส่วนใหญ่ และทำให้เศรษฐกิจ
ไทยสามารถเติบโตได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว

บทความนี้เป็นข้อคิดเห็นส่วนบุคคล ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด